

Obitelj glazbenikâ Bach

Članovi velike njemačke obitelji Bach, od druge polovice XVI. stoljeća gotovo dvjesto godina držali su sve važnije položaje kantora i orguljaša u mjestima Tiringije ili su bili članovi gradskih kapela po Srednjoj Njemačkoj. Glazbena djelatnost nasljeđivala se s generacije na generaciju, vrhunac je dosegla pojavom *Johanna Sebastiana Bacha*. Prigodom obiteljskih slavlja Bachovi su se sastajali, zajedno muzicirali i raspravljali o novim kompozicijama i različitim glazbenim pitanjima. Ponekad bi ih se skupilo po stotinu i dvadeset iz obitelji.

Obiteljska glazbena baština čuvala se u arhivu što ga je utemeljio *Johann Ambrosius*, otac Johanna Sebastiana. Rodo-začetnik obitelji bio je *Hans Bach* (oko 1520.- ?), a njegovi sinovi *Veit Bach* (oko 1550.-1619.), pekar i mlinar u Wechmaru svirao je citru, a *Caspar* (oko 1570.-1642./44.) po zvanju je bio glazbenik. Smatraju ih začetnicima glazbene tradicije u obitelji. Sebastian je znao pripovijedati kako je prvi glazbenik u obitelji Bach bio njegov pradjed Veit Bach, mlinar i pekar, kojemu je bilo najveće zadovoljstvo uzeti sa sobom u mlin gitaru da bi na njoj svirao dok mlin melje. - *To je zajedno sigurno dobro zvučalo*, rekao je jedanput Sebastian smiješeći se, *onda je sigurno naučio svirati u taktu*.

Johann Sebastian Bach (1685.-1750.)

Rođen je s prvim danom proljeća 21. ožujka 1685. u Eisenachu, gdje pohađa protestantsku latinsku školu u kojoj stječe temelje humanističkoga obrazovanja. Pjevajući u školskom zboru, uči osnove glazbene teorije. Njegov otac Johann Ambrosius, dvorski i gradski glazbenik, prvi mu je učitelj violine, a stric Johann Christoph podučava ga čembalo i orgulje. Kad je imao devet godina umrla mu je majka Elisabetha, a godinu dana poslije i otac Johann Ambrosius. Sebastian se preselio najstarijem bratu Johannu Christophu, učeniku čuvenoga orguljaša Johanna Pachelbela (1653.-1706.) u Ohrdruf i kod njega nastavio s učenjem klavira i orgulja, a počeo se upućivati i u tehniku komponiranja. Kao učenik Ohrdrufske gimnazije pjevao je u zboru.

O jednoj skladbi, koju je napisao kao devetogodišnji dječak, Bach je rekao - *Ako anđeli doista znaju svirati, onda bi im ova moja skladba dobro došla. Danas ovo ne bih mogao napisati iz jednostavnog razloga, više ne mogu tako čisto misliti.*

Njegov brat Johann Christoph, posjedovao je zbirku poznatih glazbenih komada uglednih skladatelja i nije ju htio dati Sebastianu, koji je bio željan nove glazbe. Tu notnu zbirku čuvao je u škrinji za dokumente s rešetkama. Marljivi Sebastian mjesecima je potajno noću kroz rešetke prepisivao sadržaj voljene zbirke, uz Mjesečevu svjetlost jer nije imao svijeće. Od toga napora znatno su mu stradale oči. Kad je težak posao napokon bio završen i kad je započeo sa sviranjem glazbe, do koje je tako teško došao, brat otkriva prijestup i oduzima mu prijepis. Vraćen mu je tek nakon bratove smrti. Sebastian je govorio o toj zgodi iz svoje mladosti bez najmanjega traga srditosti zbog bratove strogosti. Nakon što se bratova obitelj jako povećala, više ga nije mogao izdržavati, pa odlazi u školu samostana sv. Mihaela u Lüneburg.

Mladi orguljaš i kantor u Arnstadtu

Uskoro dobiva mjesto orguljaša i kantora u Arnstadtu. Godine 1705. odlazi na jednomjesečni dopust u Lübeck da bi čuo Dietricha Buxtehudea (1637.-1707.), tada najvećega orguljaša Sjeverne Njemačke, kamo su išli najugledniji glazbenici toga vremena. Od Arnstadta Bach je trebao hodati 320 km, ali je bio ustrajan pješak i jednoga dana hrabro se dao na put po maglovitom jesenskom vremenu sa svojom torbom za note i dobrim štapom u rukama. Našao je nekoga mladoga čovjeka koji će ga kao orguljaš zamijeniti u vrijeme njegove odsutnosti od mjesec dana. Mislio je kako će to vrijeme biti dostatno da završi namjeravane studije, ali čim je stigao u Lübeck, osjetio je da se neće moći tako brzo otrgnuti. Prošlo je nekoliko mjeseci prije nego što se vratio u Arnstadt. Znao je pripovijedati o onim adventskim danima kao o nečem čudesnom dok je navečer ulazio u rasvijetljenu crkvu ispunjenu šutljivim mnoštvom i slušao Buxtehudeove kantate, kojih se tako živo sjećao cijeloga života. Buxtehude mu je dao na znanje, kako bi volio ako se oženi njegovom kćeri i postane njegovim zetom, da mu bude nasljednikom. Bach nije htio njegovu kćer jer je djevojka bila odbojne naravi i ni u čemu mu se nije sviđala, a bila je još i mnogo starija od njega. Kad se napokon vratio u Arnstadt, pretpostavljeni su ga pitali za razlog tako dugoga izbivanja. Odgovorio je da je u Lübeck otišao kako bi se usavršio u svojem umijeću, a od gospode je prije toga dobio dopuštenje. Dopust je dobio samo na četiri tjedna, a izbivao je četiri puta toliko. Šutljivo i nepopustljivo, pravio se kao da zadnje riječi nije niti čuo pa prijaznim riječima izrazio nadu, da je zamjenik u njegovoj odsutnosti svirao na orguljama na zadovoljstvo općinstva i da nemaju razloga za tužbu protiv njega.

Konzistorij je bio zapanjen ovom prostodušnošću i mladoga orguljaša su okrivili da uvodi samovoljne izmjene u stare običaje orguljske svirke i čudne varijacije u korale, što je zbunilo općinstvo. Osim toga, svira kako dugo mu se sviđa, često i po dva puta dulje nego što je svugdje uobičajeno, a onda opet ako mu se prohtije, postludira upola manje nego što je uobičajeno.

Zbog prekoračenja dopusta i sukoba s nekim đacima i pretpostavljenima 1707. godine napušta Arnstadt. Bach je bio divan učitelj svim đacima, koji su doista htjeli učiti i koji su ozbiljno radili i voljeli glazbu. Ali za sirove i neposlušne dječake bio je nestrpljiv. Tako jednom prilikom u nastupu gnjeva, nekoga je učenika nazvao volom pa ga je mladi čovjek s batinom u zasjedi dočekao na ulici. Sebastian je izvukao svoj mač i sigurno bi došlo do velikog zla da jedan prolaznik nije razdvojio sukobljene strane. Taj događaj još mu je više omrznuo boravak u Arnstadtu, iako je patio zbog strogosti svoje naravi. Ipak se postupno samosvladao. Jedanput je rekao, da - *Ljudi u čijoj je duši glazba moraju to platiti jednom kožom tijela manje od ostalih ljudi*. U svemu što se ticalo njegove časti i položaja nije trpio ni najmanje zapostavljanje. Zahtijevao je samo poštovanje svoga položaja i staleža.

U svom mladenačkom poletu željan znanja Bach se pješice uputio i do Hamburga, kako bi mogao čuti orguljaša Reinkena. Tih je godina raspolagao s vrlo malo novca i tako se našao na klupi pod prozorom neke gostionice gladan i izranjenih nogu, bez i jednoga novčića, u nemogućnosti da si plati i najmanji obrok. Dok je tako sjedio i razmišljao, kako praznoga želuca prevaliti preostali put, nad njim se otvorio prozor i do nogu mu doletješe dvije glave ribe haringa. Sebastian je podigao ovo ne baš privlačno jelo, jer je mislio da su glave haringi ipak bolji objed od nikakvoga i na svoje čuđenje i radost u svakoj pronašao po jedan danski dukat. Možda je zato iz zahvalnosti, zauvijek sačuvao naklonost prema haringama, osobito spravljenim s laganim bijelim vinom, začinima i zrnima papra. Po vrućem ljetu malo mu je koji objed bio draži. Tim novcem priuštio si je obilan obrok i što je bilo još važnije, mogao je ponoviti svoje putovanje u Hamburg i još jedanput čuti čudesne orgulje i majstorskoga orguljaša Reinkena.

Dvorski koncertni majstor u Weimaru

Nakon što je napustio Arnstadt, Johann Sebastian odlazi za orguljaša u Mühlhausen gdje se vjenčao s Marijom Barbarom Bach, s kojom je imao sedmero djece. Godine 1708. odlazi na dvor vojvode Johanna Ernsta u Weimar za dvorskoga violinista i orguljaša, što mu donosi bolji materijalni i društveni položaj. Dobiva naziv koncertnoga majstora uz obvezu da svakoga mjeseca sklada nove kompozicije za dvorsku kapelu.

Dvorski koncertni majstor Volumier u Dresdenu želio je vidjeti tko je veći umjetnik, pijanist Marchand ili mladi Bach. Bach je imao prigodu potajno slušati Marchanda, kako preludira. Uvjerio se koliko Marchand zna i nije se prestrašio «*glazbenoga dvoboja*». Slušajući Bacha, Marchand se prestrašio njegova umijeća. U dogovoreno vrijeme Bach se

našao na dvoru, ali Marchand nije došao. Otputovao je da se - *Ne osramoti u nazočnosti velike gospode, pred majstorom Bachom*, kako je napisao u poruci Volumieru. Bach je sâm nastupio primivši veliko priznanje, dok novčanu nagradu što mu je kralj odredio, nikada nije primio.

Prelazak u Cöthen

Godine 1717. knez Leopold od Anhalt-Cöthena raspitivao se kod Sebastiana, da kod njega bude kapelnikom. Bach je prihvatio ponudu, jer se osjećao uvrijeđenim što su ga zaobišli, kad se oslobodilo mjesto dvorskoga dirigenta u Weimaru. Ponudili su ga sinu umrloga kapelnika, koji je bio slab glazbenik. Zahtijevao je otpust iz službe kako bi mogao otići u Cöthen. Vojvoda se naljutio i naredio da se Bach mjesec dana drži u zatvoru.

Bacha su često molili da za one koji nisu bili osobito daroviti, sklada neki jednostavan klavirski komad na što je on odgovarao - *Vidjet ću što se može napraviti*. Uzimao bi sasvim jednostavnu temu, ali čim bi je počeo razvijati, došle bi mu na um tolike zamisli da je komad vrlo brzo prestao biti jednostavnim. Kad bi to primijetio, govorio bi - *Samo marljivo vježbajte, vidjet ćete kako je lako!*

Nakon što mu je 1720. umrla žena Marija Barbara, oženio se Annom Magdalenom Wülcken, pjevačicom cöthenskoga kneževskoga dvora s kojom je imao trinaestero djece. Četvorica njegovih sinova Wilhem Friedemann (1710.-1784.), Carl Philipp Emanuel (1714.-1788.), Johann Christoph Friedrich (1732.-1795.) i Johann Christian (1735.-1782.), postat će poznati skladatelji i svirači svojega vremena.

Pokušaj da u Hamburgu dobije mjesto orguljaša, propada pošto jedan kandidat mitom stječe naklonost vlasti. Što su preko Bacha tako prešli utoliko je čudnije, jer mu tada čuveni orguljaš stogodišnjak Reinken, nakon što ga je čuo kako na orguljama fantazira, upućuje pohvalu – *Mislio sam da je ova umjetnost izumrla, ali sada vidim da još uvijek u vama živi*.

U Leipzigu do smrti

Smrću kantora škole sv. Tome u Leipzigu, Bach se kandidira na natječaj. Znao je da će prelaskom u Leipzig doći na niži društveni položaj, ali je bio uvjeren kako će imati veće prihode za uzdržavanje mnogobrojne obitelji u čemu se doskora razočarao. Za to mjesto natjecali su se Georg Phillipp Telemann (1681.-1767.) i Chr. Graupner, ali obojica odustaju u Bachovu korist. Pošto je bio izabran, 1723. godine stupa na novu dužnost u Leipzigu, gdje će ostati do smrti.

Tu se posvetio skladanju crkvene glazbe, nedjeljnih i blagdanskim kantata, dijelova mise, oratorijskih pasija i drugih djela. Na raspolaganju je imao gradske svirače, studente i učenike amatere skromnih sposobnosti. Zbor u crkvi sv. Tome bio je loš i nediscipliniran. Bach piše da - *Ima 17 uporabljivih, 20 neuporabivih i 17 nesposobnih pjevača*. Uz obvezu komponiranja u školi je predavao latinski jezik, ravnao zborom, svirao orgulje, nabavljao glazbeni materijal, svirao na misama za vjenčanja i sahrane, za sveučilište, te javne i gradske svečanosti. Zbog uplitanja u njegov rad često se sukobio sa sveučilišnim vlastima, crkvenim i gradskim vijećem.

Jedan od Bachovih učenika orgulja, pripovijedao njegovoj ženi Anni Magdaleni kako mu je Sebastian na orguljama veličanstveno svirao. Bach se branio govoreći - *Nema se tu čemu diviti! Mora se samo udariti pravu notu u pravi trenutak, ostalo čine orgulje same!* Njemački skladatelj Aribert Riemann (1936.-) slikovito prikazuje razliku između dva majstora baroka Bacha i Georga Fridricha Händela (1685.-1759.), koji su rođeni iste godine, u dva obližnja mjesta, a da se unatoč obostranoj želji nikada nisu sreli. - *Bach i Händel su nalik na dvije velike rijeke, što izviru blizu jedna do druge na vrhuncu iste gore, ali teku niz njene suprotne strane i utječu u dva međusobno vrlo udaljena mora.* Dok je Bach bio tihe, skromne i povučene naravi, jedva pješice prošavši Njemačku, dotle je mnogo imućniji i nemirniji Händel, prošao u slavi cijelu Europu. Bach je priznao - *Händel je jedini čovjek, kojega bih rado upoznao i jedini, koji bih sâm želio biti, da nisam Bach.*

Početak 1749. se razbolio, a krajem godine izgubio vid. Posljednje godine života provodi u zamračenoj sobi. Dvije operacije očiju ostale su sasvim bez uspjeha, a uporabom pogrješnih lijekova, narušeno mu je zdravstveno stanje. Pripisuju mu se posljednje riječi, što ih je izgovorio prije smrti - *Hoće li ostati nešto poslije mene?* Bio je mišljenja da stvara osrednju glazbu. Umire 1750. u šezdeset i petoj godini života, a sa propovjedaonice pastor objavljuje - *Blago i sveto zaspao je u Gospodinu najplemenitiji vele štovani gospodin Johann Sebastian Bach, dvorski skladatelj Njegovoga kraljevskoga Veličanstva Poljske i Njegove Visosti izbornoga kneza Saske, kao i kapelnik kneza od Anhalt-Cöthena i kantor škole svetoga Tome. Prema kršćanskom običaju njegovo je mrtvo tijelo, koje je napustila duša, danas predano zemlji.*

Vremenom mu je mjesto groba zaboravljeno. Pronađeni lijes s Bachovim ostacima 1894. položen je u kriptu crkve sv. Ivana. Ta crkva u Drugom svjetskom ratu bila je porušena, pa su njegovi ostaci 1949. preneseni u crkvu sv. Tome. Tko zna na koji bi se način glazba kroz daljnja stoljeća razvijala, da se nije pojavio ovaj glazbeni gorostas?!

Glazbeno stvaralaštvo

Bachovo stvaralačko djelo je bogato i veliko, a imamo li na umu da je gotovo polovina njegova opusa izgubljena, možemo slobodno reći da je najplodniji glazbenik svih vremena. Genijalnost mu nije toliko u pronalaženju novih glazbenih oblika, koliko u intenzivnom produbljivanju naslijeđenih oblika svoga vremena. Mnogo prerađuje postojeće kompozicije ugrađujući ih u nove, težeći za potpunijom i zrelijom obradom ranijih zamisli. Svoju *Toccatu i fugu u d – molu*, napisao je s nepunih dvadeset godina. Pisana je retoričko-govorničkim figurama, kao njegov prosvjed protiv kuge koja je u njegovo vrijeme usmrtila mnoštvo ljudi.

Povod za komponiranje, u najvećoj mjeri kod Bacha je «službena dužnost». U neprestanoj trci da prehrani svoju mnogobrojnu obitelj, znao je govoriti - *Ja stvaram glazbu da bih preživio, a ne za vječnost*. Dok su u Weimaru zastupljene orguljska kompozicija i kantate u Cöthenu najviše sklada orkestralnu, komornu i klavirsku glazbu, a u Leipzigu crkvena djela. Nailazimo i na djela koja nisu naručena niti namijenjena izvedbi, kao *Missa u h – molu* koja je neuporabljiva za crkveno bogoslužje.

Bach je istovremeno sjajan improvizator bujne mašte, precizan tehničar, nadahnuti pjesnik i učenjak, priprosti građanin pun humora, strogi odgojitelj, ozbiljan filozof i duboki teolog. On redovito čita i nadahnjuje se u skladanju, na Lutherovom njemačkom prijevodu Biblije i teološkim knjigama. Pohvale na njega nikada nisu ostavljale poseban dojam, samo ga je razveseljavalo priznanje vrsnih glazbenika. - *Ja sviram, znao je govoriti, za najboljega glazbenika na svijetu. On možda nije tu, ali ja sviram kao da je tu*. O crkvenoj glazbi, kojoj se posvetio piše - *Kod pobožne glazbe, Bog je uvijek prisutan svojom milosnom prisutnošću*.

Bach je za Korizmu i Veliki tjedan napisao svoja najveća djela, *Muku po Mateju* i *Muku po Ivanu*, koja su najviše uzburkala njegovu dušu. Pripovijeda se da je njegova žena Anna Magdalena neočekivano ušla u sobu dok je pisao solo alt *Ah Golgota* iz *Muke po Mateju*. Uzrujala se vidjevši njegovo inače mirno lice, koje je bilo sasvim pepeljasto u znoju i suzama.

Bach je znao pripovijedati, da je sâm Bog zapečatio njegovo bavljenje glazbom i stvorio od njega crkvenoga glazbenika. Toliko je volio orgulje da je više puta s jednim prijateljem koji je stiskao mjehove, usred noći odlazio u crkvu svirajući sve dok jutarnje crvenilo ne bi zažarilo istočne prozore. Iskreno je religiozan i svom vjerskom stavu podređuje glazbenu misao, ali se istodobno predaje radosti umjetničkoga stvaralaštva, ujedno razmičući glazbene granice, daleko izvan religioznoga okvira. Bach nije čovjek ispraznog mudrovanja, nego trijezan i oštrouman mislilac, oštar kritičar negativnih društvenih pojava, naklonjen radostima života, koji istodobno bez straha iščekuje smrt.

Napisao je poznati koral (*Jesus bleibet meine Freude*) *Isus mi je svagda radost* 1723. godine, povodom smrti jedne udovice. Dao je da se pjeva za sahranu nad otvorenim grobom. Ovaj koral uglavnom se pjeva za Božić, ali je zanimljiva njegova prvotna zamisao djela, kojim očituje kršćansko i radosno shvaćanje smrti i uskrsnuća.

Veliki dio Bachove glazbe bavi se zagrobnim i svetim temama. Oni koji su ga pobliže poznavali, bili su iznenađeni što je skladao i jedno humoristično djelo *Kantata o kavi*. Volio je priču kojoj se mogao nasmijati, a mnogo je držao do kave, dobrog piva i svoje lule napunjene duhanom. Bachov prijatelj, poštanski radnik Picander, napisao je vedru

priču o štetnosti pijenja kave, koja započinje kraljevom zabranom uživanja kave. Lipziske žene su se tužile - *Isto bi bilo da su nam oduzeli i kruh, jer bez kave smo mrtve.* Schlendrianova kći toliko je voljela kavu, da joj je otac zaprijetio kako joj neće dopustiti udaju dok se ne odvikne toga poroka, ali ga je ona nadmudrila dajući svima na znanje da za muža želi samo onoga koji će joj dopustiti piti kavu. Za tu priču Sebastian je napisao vedru i živahnu glazbu i više puta su ga čuli, kako se slatko smijao dok su njegova djeca pjevali veseli trio kojim kantata svršava.

Bach nikada nije bio besposlen, osim kad bi razmišljao uz lulu duhana. Zabilježio je pjesmu o svojoj luli i dok ju je njegova žena Anna Magdalena nekom prigodom pjevala, otpuhujući dimove reče joj - *Ta melodija tako dobro odgovara tvojem glasu, mnogo bolje nego što bi duhan pristajao tvojim ustašcima.*

Pošto Bach nije označavao brojeve djela, to je 1950. godine učinio Wolfgang Schmieder u *Thematisch-systematisches Verzeichnis*, pa se od tada obilježavaju sa *B.W.V.* i odgovarajućim brojem. Iz Bachova opsežnoga opusa izdvojit ćemo velika i važnija ostvarenja šest Brandeburških orkestralnih koncerata, petnaest dvoglasnih i isto toliko troglasnih invencija, *Misa u h - molu*, *Muka po Mateju*, *Ivanu i Marku*, oko tristo koralnih crkvenih solističko-zbornih kantata, od kojih je sačuvano dvjesto dvadeset, *Magnificat*, *Božićni oratorij*, obrada četiri stotine četveroglasnih protestantskih korala itd.

Djelo *Dobro ugođeni klavir* s dvadeset i četiri preludija i fuge u svim tonalitetima Bach posvećuje – *Na korist, uporabu i učenje omladine željne glazbe, kao i onih koji su u svojim studijima vještinom već ovladali.* Barokni spomenik fugi, Bach ostavlja u djelu *Umjetnost fuge*, koje komponira posljednje tri godine života. Djelo završava nedovršenom četverostrukom fugom, koja se prekida na mjestu gdje je uveo novu temu sastavljenu od tonova **B-A-C-H**, čime se potpisao na svoje cjelokupno djelo. Sebastianov sin Carl Philipp Emanuel pored teme stavio je riječi – *Nad ovom fugom, čija je tema sastavljena od slova imena Bach, skladatelj je umro.*

Bacha su nekom prigodom pitali, kako se u glazbenoj umjetnosti može dospjeti do vrhunaca, na što je odgovorio - *Bio sam marljiv, priznajem i svatko, tko se bude jednako mnogo trudio, dospjet će do istoga rezultata kao i ja.* Često je svojim učenicima znao govoriti - *Imate isto tako pet zdravih prstiju na svakoj ruci kao i ja i ako ih uvježbate, naučit ćete svirati s njima kao ja. Potrebna je samo marljivost!*

Skladatelj humorističnoga djela

Veliki dio Bachove glazbe bavi se zagrobnim i svetim temama. Oni koji su ga поблиže poznavali, bili su iznenađeni što je skladao i jedno humoristično djelo *Kantata o kavi*. Volio je priču kojoj se mogao nasmijati, a mnogo je držao do kave, dobrog piva i svoje lule napunjene duhanom. Bachov prijatelj, poštanski radnik Picander, napisao je vedru

priču o štetnosti pijenja kave, koja započinje kraljevom zabranom uživanja kave. Lipziske žene su se tužile - *Isto bi bilo da su nam oduzeli i kruh, jer bez kave smo mrtve.* Schlendrianova kći toliko je voljela kavu, da joj je otac zaprijetio kako joj neće dopustiti udaju dok se ne odvikne toga poroka, ali ga je ona nadmudrila dajući svima na znanje da za muža želi samo onoga koji će joj dopustiti piti kavu. Za tu priču Sebastian je napisao vedru i živahnu glazbu i više puta su ga čuli, kako se slatko smijao dok su njegova djeca pjevali veseli trio kojim kantata svršava.

Bach nikada nije bio besposlen, osim kad bi razmišljao uz lulu duhana. Zabilježio je pjesmu o svojoj luli i dok ju je njegova žena Anna Magdalena nekom prigodom pjevala, otpuhujući dimove reče joj - *Ta melodija tako dobro odgovara tvom glas, mnogo bolje nego što bi duhan pristajao tvim ustašcima.*

Pošto Bach nije označavao brojeve djela, to je 1950. godine učinio Wolfgang Schmieder u Thematisch-systematisches Verzeichnis, pa se od tada obilježavaju sa B.W.V. i odgovarajućim brojem. Iz Bachova opsežnoga opusa izdvojiti ćemo velika i važnija ostvarenja šest Brandeburških orkestralnih koncerata, petnaest dvoglasnih i isto toliko troglasnih invencija, Misa u h - molu, Muka po Mateju, Ivanu i Marku, oko tristo koralnih crkvenih solističko-zbornih kantata, od kojih je sačuvano dvjesto dvadeset, Magnificat, Božićni oratorij, obrada četiri stotine četveroglasnih protestantskih koralna itd.

*Djelo Dobro ugođeni klavir s dvadeset i četiri preludija i fuge u svim tonalitetima Bach posvećuje – Na korist, uporabu i učenje omladine željne glazbe, kao i onih koji su u svojim studijima vještinom već ovladali. Barokni spomenik fugi, Bach ostavlja u djelu Umjetnost fuge, koje komponira posljednje tri godine života. Djelo završava nedovršenom četverostrukom fugom, koja se prekida na mjestu gdje je uveo novu temu sastavljenu od tonova **B-A-C-H**, čime se potpisao na svoje cjelokupno djelo. Sebastianov sin Carl Philipp Emanuel pored teme stavio je riječi – Nad ovom fugom, čija je tema sastavljena od slova imena Bach, skladatelj je umro.*

Bacha su nekom prigodom pitali, kako se u glazbenoj umjetnosti može dospjeti do vrhunaca, na što je odgovorio - Bio sam marljiv, priznajem i svatko, tko se bude jednako mnogo trudio, dospjet će do istoga rezultata kao i ja. Često je svojim učenicima znao govoriti - Imate isto tako pet zdravih prstiju na svakoj ruci kao i ja i ako ih uvježbate, naučit ćete svirati s njima kao ja. Potrebna je samo marljivost!

Ponovno otkriće

Bachovo pravo značenje i veličina shvaćeni su istom u prvoj polovici XIX. stoljeća, a za svoje sugrađane bio je samo jedan od mnogih kantora u crkvi sv. Tome. Bachovi rukopisi podijeljeni su nakon njegove smrti između njegovih sinova i žene Anne Magdalene. Suvremenici su ga cijenili samo kao velikoga orguljskoga virtuoza, improvizatora i majstora kompozicijske tehnike, a nisu spoznavali njegovu stvaralačku veličinu. U pedeset godina nakon smrti, niti jedno Bachovo djelo nije tiskano, a jedva je koje izvedeno. Na prijelazu u XIX. stoljeće počelo je rasti zanimanje za njegovu glazbu. Na poseban način

Bachom su bili privučeni *Felix Mendelssohn - Bartholdy* (1809.-1847.), *Johann Wolfgang Göthe* (1749.-1832.), *Ernst Theodor Amadeus Hoffmann* (1776.-1822.) i drugi velikani toga vremena. Prekretnica se dogodila nakon izvedbe *Muke po Mateju*, pod Mendelssohnovim ravnanjem 1829. u Leipzigu, prigodom stogodišnjice njene praizvedbe. Nakon toga započinje «Bachova renesansa», koja postaje ishodištem nadolazećim glazbenim pravcima. Bachova djela postala su najveći izražaj u europskoj kulturi i svojina čitavoga čovječanstva.

Velikani o Bachovoj glazbi

Skladateljev suvremenik *Gaspar Burgholta*, opisao je Bachovu glazbenu prirodu riječima: - *Gospodin Johann Sebastian Bach bio je genij prvoga reda i tako rijetke vrsnoće da će još proći stoljeća, prije nego što se opet pojavi netko sličan. Klavikord, čembalo, cimbal i sva glazbala s tipkama svirao je jednako umješno, a kakav je tek majstor bio na orguljama! Tko će mu ikada kao orguljaš biti ravan? Za svoju je umjetnost imao izvanredno povoljnu građu ruku, lijevom je mogao obuhvatiti dvanaest tipaka, svirajući s preostala tri prsta u međuprostoru brze pasaže. Pedalnim registrom služio se s najvećom točnošću, sigurnošću i brzinom, registre je izvlačio tako mirno i bešumno, da slušatelj ništa od toga nije zamjećivao, iznenađen najčišćim i najčarobnijim suzvučjima. Njegove ruke bile su neumorne i sviranje na orguljama mogle su izdržati cijeli dan. I ozbiljan i humorističan stil bio mu je jednako blizak. Istodobno virtuoz i skladatelj, bio je tako bogat idejama da su se s njime mogli usporediti samo njegovi veliki sinovi, a uza sve to posjedovao je zapanjujući dar poučavanja drugih.*

Zamoljen da dadne svoj sud o Bachu, skladatelj *Ludwig van Beethoven* (1770.-1827.) reče: - *On nije potok, već more, (na njemačkom jeziku bach znači potok.) – trebao se zvati zbog svoga beskrajnoga znanja i umijeća, zbog nepresušnoga vrela, iz kojega je crpio svoje melodije i harmonije. Pjesnik Göthe priznaje: - Kad slušam izvedbu Bachovih djela, tada je čitavo moje biće potreseno i čini mi se, kao da i ne bih trebao ušiju, očiju, niti ostalih osjetila.*

Skladatelj *Robert Schumann* (1810.-1856.) svjedoči: - *Tražio sam jedne večeri na leipziskom groblju posljednje Bachovo počivalište. Lutao sam satima između križeva i spomenika, ali nigdje nisam našao natpisa: J. S. Bach. Potražio sam grobara i upitao ga za grob, koji tražim. – Bachova je bilo mnogo, gotovo svi su bili glazbenici, otkuda bi se sada znalo, gdje počiva taj vaš Johann Sebastian Bach, odgovorio je grobar. Napustio sam groblje i zamislio se nad činjenicom, da najslavnijem kompozitoru nitko ne zna za*

nadgrobni humak. Konačno se dosjetih, ta zar bi itko mogao sagraditi trajniji i ljepši spomenik J. S. Bachu, od onoga što ga je majstor sagradio sâm sebi u svojim neumrlim djelima?

Filozof bezvjerac i veliki protivnik kršćanstva *Friedrich Nietzsche* (1844.-1900.) priznaje: - *Tko je kršćanstvo potpuno zaboravio, ovdje ga potpuno sluša zaista kao evanđelje.* Nadbiskup *Nathan Soederblom* koji je umro 1931. godine kaže: - *Bachovo djelo je peto evanđelje.* Kompozitor *Mauricio Kapel* u Bachovoj godini, 1995. izrekao je zanimljivu rečenicu: - *An Gott zweifeln – an Bach glauben. (U Boga sumnjati – Bachu vjerovati).* *Andocht* kaže: - *Sam Bach je svoju vjeru povezao s pobožnošću.*

Niz o baroknom velikanu *Johannu Sebastianu Bachu*, njegovoj glazbi i djelu zaključimo mišlju hrvatskoga filozofa i pisca *Ivana Fohta* (1927.-): - *Glazba ukida predmetnost. Uz njenu pomoć predmet se zaboravlja. Težnja joj je transcendencija. Od svih skladatelja u Bachu je metafizika najprisutnija. Bachova glazba izravan je put Bogu.*